

EUROPAS BÄSTA VATTEN FINNS I MÜNCHEN

Alla nöjda och mer ekologisk produktion

Det blev billigare att ersätta lantbrukarna för ekologisk omläggning än att bygga ut vattenreningen

DET VAR 1970- OCH 80-TAL och användningen av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel var i stark ökning. Dricksvattnet i Tysklands tredje största stad München försämrades i samma takt med mer än fördubblade nitrathalter (från 6-15 mg per liter vatten på 15 år) och allt fler restsubstanser från kemisk bekämpning.

Ovanligt grepp

Stadens politiker valde i det läget att inte gå ut med brösttoner, restriktioner och sanktioner, utan provade istället ett innovativt grepp som givit Münchens invånare ett av EUs bästa dricksvatten. Sedan lång tid tillbaka tas det från ett jordbruksområde i Alpdalen Mangfall fyra mil norr om staden.

Efter inledande kontakter med lantbrukare och rådgivare fick det framgångsrika vattenvårdsarbetet en profil med guidade cykelturer i vattenskyddsområdet, kommunala inköp av ekologiska produkter från vattenskyddsområdet, och djärvt formulerade annonskampanjer till invånarna med uppmaning att handla ekoprodukterna från området.

Styrmedlen gentemot lantbrukarna, parallellt med ett dialogarbete, var både tekniskt stöd och en extra ekoersättning på 280 euro/ha under

En kommunal extra ekologisk ersättning till mjölkbönderna i Alpdalen Mangfall där München hämtar sitt vatten blev billigare än att rena vattnet från nitrat och kemikalier med hjälp av vattenreningsteknik.

fem år och sedan 230 euro/ha under ytterligare tolv år till lantbrukare som frivilligt la om till ekologisk produktion. Detta var alltså en ersättning kommunen betalade utöver ekoersättningen från det tyska landsbygdsprogrammet på 250 euro/ha.

Renare och billigare

Sura kommuninvånare som förfasade sig över att kommunen avände

skattepengar för att betala lantbrukarnas omläggning? Nej tvärtom. Dels blev den väg kommunen valde en billig lösning som endast fördyrade vattnet med ca 0,005 öre per liter vatten. Alternativet att installera reningstrutning hade inte kunna ge lika rent vatten, och hade samtidigt höjt vattenpriset med 0,23 öre/liter, dvs 50 gånger dyrare vattenrening än stödet till ekologisk odling.

Samtidigt var kommunen proak-

FRAMTIDENS VÄXTODLING!

Med våra unika GPS-utrustningar, växtodlingsprogram och lasersystem i kombination med vår mobilplattform ökar du möjligheterna i ditt företag.

Läs mer på www.datavaxt.se

DATAVÄXT

HEDÅKERS SÅTERI 3, 467 95 GRÄSTORP. TEL 0514-65 02 00. INFO@DATAVAXT.SE. WWW.DATAVAXT.SE

▶ DATAVÄXT MOBILE

- Direktregistrering från mobil i DataVäxt WebCenter
- Automatisk fältsökning via GPS på din smartphone eller pekplatta

▶ DATAVÄXT G

- Lätt att komma igång
- Import/export SAM Internet
- Snabbregistrering – ett eller 100 skiften i en knapptryckning
- Integrerad karta med exportfunktioner
- Sveriges ledande programvara för rådgivare och lantbrukare

tiv i kommunikationen med kommuninnevånarna, bl a genom guideade cykelturer i vattenskyddsområdet och annonskampanjer för att öka konsumenternas inköp av de ekologiska produkterna från området. Ett exempel på budskap i annonseringen är ”Köp en liter ekomjölk och skydda 4 000 liter av Münchens dricksvatten”. Kommunens egna inköp till de offentliga köken av mjölk och andra produkter från vattenskyddsområdets ekologiska gårdar var en annan både pedagogisk och praktiskt betydelsefull åtgärd.

Mest ekologiskt

Infiltrationsområdet kring dricksvattnet i Mangfall är ca 6 000 ha varav hälften är skog och hälften jordbruksmark. Sedan projektstarten 1993 har 2 500 av de 3 000 hektaren jordbruksmark lagts om till ekologisk produktion, dvs 80 % av jordbruksmarken i området. De allra flesta gårdarna är små mjölkgårdar med en snittstorlek på 24 hektar.

Forskarna bakom studien av Münchenprojektet pekar ut flera viktiga delar bakom acceptansen för projektet både hos lantbrukarna och

allmänheten. En är att man arbetade mycket med att sprida kunskap om sambandet mellan åtgärderna och den lokala vattenkvaliteten. En annan är att man satsade på att öka synligheten på de levererade ekosystemtjänsterna

LENA KARLSSON

KÄLLOR:

Grolleaur, Gilles & McCann, Laura M J 2012, *Designing watershed programs to pay farmers for water quality services: Case studies of Munich and New York City*, Ecological Economics vol 76
Greppa Näringen, arkivet allmänna nyheter 2012-05-04

Utbildning och frivillighet ger bättre resultat

DEN SVENSKA MODELLEN för vattenskydd är huvudsakligen lagstadgade vattenskyddsområden med tillhörande skyddsföreskrifter. Detta är den minst effektiva vägen visar en studie gjord som kandidatexamen i miljövetenskap vid Göteborgs universitet.

Som jämförelse med den svenska modellen har Elin Hagstad i sitt examensarbete samlat in uppgifter från Danmark, England, Tyskland och Finland. På olika sätt har man i de

här länderna arbetat mer med dialog och informationsutbyte mellan kommuner, vattenföretagen och lantbruket i kombination med ekonomiska ersättningar och hjälp med ny teknik till lantbruket. Lagstiftning och restriktioner har bara varit kompletterande åtgärder eller använts när frivillighet inte räckt till.

Resultatet har ofta blivit en win-win-situation där förbättringarna av vattenkvaliteten gått snabbare än förväntat. Dialogen med lantbrukar-

na har hjälpt vattenverk och myndigheter att identifiera platsspecifika föroreningsorsaker och kunna sätta in riktade åtgärder istället för att belasta alla med generella restriktioner. Lantbrukarna å sin sida har fått hjälp att komma igång med modernare metoder och teknik samtidigt som de motiveras av ökad kunskap och delaktighet.

– Så här vill LRF att arbetet med dricksvattenskyddet skulle gå till i Sverige också, sa Isabella Thøger,

FOTO: ANDRÉ MASLÉNKOVA

Exempel från andra länder visar att dialog och samarbete med lantbrukarna kring vattenskyddet är effektivare än enbart restriktioner och förbud.

► rent vatten

FOTO: ANDRÉ MASLENNIKOV

miljöjurist på LRF, när hon föreläste på Ekologiska Lantbrukarnas stämma om omläggning till ekologisk produktion som det effektivaste skyddet för dricksvatten.

LRF gav 2009 ut studiecirkelmaterialet "Vattnets väg" som hittills resulterat i ca 100 cirklar. Ännu populärare har de vattenvandringar varit som genomförts enligt modell som beskrivs i studiecirkelmaterialet med både lantbrukare och tjänstemän från kommuner och länsstyrelser som deltagare. Under vandring-

arna har ofta uppstått den typ av dialog som visat sig framgångsrik i de undersökta länderna i Elin Hagstads examensarbete.

Ansvarig för vattenskyddsfrågorna på LRF är Markus Hoffman.

Dricksvattenskydd i jordbruket – åtgärder, samarbeten och avtal för minskad koncentration nitrat och växtskyddsmedel, Elin Hagstad, Inst för växt- och miljövetenskaper, Göteborgs universitet 2011

Många konflikter kring vattenskyddet i Sverige

Sedan 2006 finns ett EU-direktiv (Ramdirektivet för vatten 2000/60/EG) som ålägger medlemsländerna att säkerställa god kvalitet på allt dricksvatten senast 2015, främst genom att inrätta skyddsområden.

I svensk lag har EUs vattendirektiv implementerats som krav på kommuner och landsting att identifiera alla vattentäkter (grundvatten och ytvatten) och att skydda ytvattentäkterna genom införande av vattenskyddsområden senast 2016. Vid bildandet av vattenskyddsområden har ofta långdragna konflikter uppstått med lantbrukare med mark i vattenskyddsområdena när gödning, besprutning och bete förbjuds och begränsas.

Kommunerna har ingen generell skyldighet att ersätta lantbrukare som hindras att använda sin mark, men ersättning kan beviljas om lantbrukaren väljer att överklaga till miljödombstol som bedömer att vattenskyddet blivit ett stort hinder för företaget.

► kommentar

Sagor från verkligheten

Visst låter exemplet München som en riktigt sannsaga?

Projektet har säkert haft sina svarta dagar och var nog inte alltid lika enkelt att driva som det låter i forskningsrapporten, men när jag tittar på tio år gamla pressmeddelanden och annan marknadsföring från den kommunala tekniska förvaltningen i München kan jag inte annat än slås av en stor trygghet baserad på folklig förankring och traditionella värderingar. Vad sägs om ett foto från 2007 på Münchens borgmästare med en flicka i klassisk blommig klänning och ett mjölkglas i handen på ena sidan om sig, och på andra sidan en pojke i broderade lederho-

sen med ett glas rent vatten i sin hand? Detta är kommunal reklam för den nya ekomjölken från vattenskyddsområdet som skulle börja säljas i några av stadens supermarknadskedjor!

Och det är nog en förklaring till framgångarna projektet fick; ett folkligt konsensus kring värdena i hembygden.

Men sedan början man fundera... Hur vågade kommunen köpa upp ekoprodukterna från Mangfall och stoppa in dem i de kommunala köken utan att ha gjort en offentlig upphandling? Eller lyckades man ställa krav i den offentliga upphandlingen som gjorde segern för de lokala

vattenskyddsprodukterna given? Det svarar forskningsrapporten om projektet inte på. Här har svenska kommuner mycket att lära kring "kreativt tänkande" istället för att flata hänvisa till lägsta pris och tuffa villkor.

Men i den här sagan om god och tydlig konsumentkommunikation finns också tillgång till en resurs vi sedan länge förlorat i Sverige: nämligen en infrastruktur för lantbrukets råvaror. Mejerier, slakterier, kvarnar – de är rationaliserade till några få anläggningar över landet med små eller inga möjligheter att hantera och särskålla små volymer. "Ekologisk vattenskyddsmjolk från

Mangfall" hade haft väldigt få chanser i Sverige även om viljan funnits – just på grund av avsaknad av infrastruktur.

KRAV-märket är bra på att kommunicera mervärden i en anonym säljsituation, men vi behöver också återskapa en infrastruktur för lokala mervärden – det var faktiskt en tid i Sverige när det fanns ett mejeri i varje kommun! Mångfald är nödvändigt inte bara i det biologiska ekosystemet, utan också i samhallets ekosystem.

LENA KARLSSON